Mats Parner

Kriget i Ukraina är en av vår tids definierande händelser

Augusti 2026

I april 2005 uttalade sig Vladimir Putin på ett sätt som kom att bli mycket uppmärksammat. Han ansåg att ”upplösningen av Sovjetunionen var 1900-talets största geopolitiska katastrof”.

Ingen trodde väl att Putin sörjde förlusten av de baltiska staterna och knappast heller av Azerbajdzjan, Turkmenistan, Uzbekistan eller någon av alla de övriga centralasiatiska republikerna. Det som plågade honom var i stället att Ukraina hade slagit in på nya vägar och förklarat sig oavhängigt efter hela serier av demonstrationer på Majdan i Kiev hösten 1990 med ty åtföljande folkomröstning i december 1991. Där hade mer än 90 procent av de röstberättigade stött kravet på ett fritt och självständigt Ukraina.

Mycket senare, närmare bestämt i juli 2021, återvände Putin till den traumatiska förlusten av Ukraina, okänt för vilken gång i ordningen, genom att publicera en essä på den hemsida som presidentämbetet disponerar. Också denna essä har blivit uppmärksammad i vida kretsar och är idag obligatorisk läsning för alla högre befäl i den ryska krigsmakten. *Den historiska enheten mellan Ryssland och Ukraina* lyder Putins ödesdigra rubrik. Mångordigt fastslår han att Ukrainas rätt till oberoende och självständighet är uppenbar, men bör grundas i, och endast i, ett förtroendefullt samarbete med broderlandet Ryssland.[1] Denna samverkan förhindras emellertid, heter det fortsättningsvis, av de imperialistiska västländerna, som efter en fräck statskupp i februari 2014 lät installera en mot Ryssland fientlig regim i Kiev. Där har man alltsedan dess intalat medborgarna att en framtid värd namnet måste ha västliga förtecken.

Med sin essä lade Putin i realiteten en ideologisk grund för den fullskaliga invasion som ryska förband påbörjade sju-åtta månader efter att texten hade lämnat tryckeriet. Den bekräftelse vi fick på det spel som bedrevs, gör vi klokt i att begrunda:

Ett par veckor efter att det ryska angreppet inletts, skådade nämligen ytterligare en ideologisk urkund dagens ljus, nu i form av en salvelsefull artikel publicerad av den ryska nyhetsbyrån RIA. Författaren är inte Putin själv men väl en av hans förtrogna, Timofej Sergejtsev, en herre som utvecklade sina tankar under rubriken *Vad Ryssland måste göra med Ukraina*. Hans svar är att Ukraina måste avnazifieras till nästan vilket pris som helst. Läsaren får veta att den ukrainska nazismens kärnpunkt är just oviljan att liera sig med Ryssland, kort sagt landets nitiska självständighetssträvanden. På den vägen har man nu avancerat alldeles för långt, varför kampen mot de nazistiska inslagen i landet enligt skribenten kräver ovanligt bryska metoder. Ja, Sergejtsev låter oss förstå att antinazistiska operationer kan vara Ukraina-problemets slutgiltiga lösning.[2]

Hur denna lösning såg ut i praktiken visade ockupationsmakten i de bägge städerna Irpin och Butja ett par mil utanför Kiev i samma veva som Timofej S:s artikel nådde sin publik. Det rörde sig som vi minns om en kallhamrad slakt på civila. När de ryska soldathorderna slog till reträtt, kantades Butjas gator av lik. Regionala och lokala politiker, författare, journalister, lärare i ukrainska språket och aktivister inom civilsamhällets organisationer hade likviderats utan misskund. Åtskilliga offer uppvisade spår av tortyr, medan andra med bundna händer skjutits ihjäl bakifrån. Mer än 400 av Butjas invånare gick döden till mötes på detta sätt. Brutaliteten kände inga gränser.[3]

---

[1] Putins artikel: Om den historiska enheten mellan ryssar och ukrainare

[2] Sergejtsevs artikel i sin helhet (med kommentarer): En rysk plan för folkmord på Ukrainas folk

[3] Om Butja, se: A Condomines, A Horn: Massakern i Butja. Några saker som talar emot rysk propaganda

Kriget har för Ukrainas del inneburit svåra förluster i människoliv, oerhörd förstörelse och ett ofattbart lidande. I slutet av 2025 hade uppskattningsvis 90 000 ukrainska soldater dödats i strid och ytterligare 86 000 rapporterades saknade. I runda tal 2 000 000 individer hade fått sina bostäder helt eller delvis förstörda, och redan år 2024 hade 3500 skolor, förskolor, högskolor och andra utbildningsinstitutioner raserats och fördärvats, vartill kom 1400 vårdcentraler, sjukhus och lasarett. Därutöver hade närmare 1700 ambulanser och andra räddningsfordon slagits ut. Otaliga sexuella övergrepp mot barn, kvinnor och män i ett åldersspann upp till 83 år har dokumenterats och är omsorgsfullt registrerade.

Men allt är sannerligen inte becksvart. Dagens Ukraina är, som en följd av kriget, ett väsentligt mindre splittrat land än för tio eller tjugo år sedan med ett civilsamhälle, som stärks och vidareutvecklas steg för steg. Inte utan framgång söker man beivra korruptionen, detta ovälkomna arv från Sovjetunionen, men framför allt är Ukraina av årgång 2026 avsevärt mer demokratiskt än tidigare och i det avseendet klart överlägset Vladimir Putins auktoritära och fascistoida nutidsstat. De regelbundet återkommande manifestationerna på självständighets-torget Majdan Nezalezjnosti i Kiev är ett uttryck för oförvanskad folkvilja och samtidigt en viktig del av Ukrainas moderna historia. Låt mig exemplifiera:

Demonstrationerna hösten 1990 är redan nämnda. De bidrog effektivt till att självständigheten vanns påföljande år och till ett slags pånyttfödelse.

Vintern 2003 och våren –04 samlades man återigen på Majdan, denna gång för att protestera mot det fusk och de oegentligheter som man på nog så goda grunder misstänkte kandidaten Viktor Janukovitj för i det samtida presidentvalet. Alltihop fick göras om och resulterade i att en helt annan Viktor, med efternamnet Jusjtjenko, segrade. Hela skeendet har gått till historien som ”den orangea revolutionen”, namngiven av Jusjtjenkos kampanjfärger. I alla de tre presidentval (2010, 2014 och 2019) som har ägt rum efter de orangea massprotesterna har valfusket lyst med sin frånvaro.

De kalla månaderna november–februari 2013–14 var tiden mogen för de hittills mest om-fattande och spektakulära demonstrationerna på Majdan. Utlösande faktor var att president Viktor Janukovitj – nu åter i ämbetet efter att ha segrat i 2010 års val – på direkt order från Moskva vägrade att underteckna ett redan färdigförhandlat associeringsavtal med EU. Emellertid fick massmobiliseringen efter bara ett par dygn en betydligt vidare och mer existentiell prägel. Den kom att handla om mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens primat och det önskvärda i att frigöra sig från det glädjelösa ryska oket. Under senare hälften av februari sköts mer än etthundra Majdan-aktivister till döds och långt fler skadades.

På kvällen den 21 februari flydde Janukovitj till staden Rostov-na-Donu via Charkiv och Krim med hjälp av ryska specialförband. Kvar lämnade han, för att citera vad den nyligen tragiskt avlidne Martin Kragh avslöjar i boken *Det fallna imperiet* (2022), sin ”kleptokratiska kitsch”: en privat djurpark med strutsar, ett fartyg i en konstgjord sjö, en exklusiv samling veteranbilar, ett gods med förgyllda badrum o s v.

I omedelbar anslutning till Janukovitjs flykt annekterades Krim av ”små gröna män” från grannlandet i öster, och näst i tur stod regionerna Donetsk och Luhansk. Ukraina blev med ens en krigsskådeplats.

Det hindrar inte att Majdan-torget fortsatt att vara ett demokratiskt centrum. Sommaren 2025 krävde man på väl beprövat sätt mer verkningsfulla åtgärder mot korruptionen, och så sent som i juli-augusti 2026 har man visat sitt stöd för den avskedade försvarsministern Mychajlo Fedorov.

Kriget i Ukraina är en av nutidens definierande händelser. Utgången av detta krig lär avgöra, om vi går en ljusare framtid tillmötes eller om mörkret ska sänka sig än mer.

Lästips – mer om bakgrunden till kriget

Martin Fahlgren; Budapestuppgörelsen 1994
Peter Johnsson: Majdanupproret 2013-14
Martin Fahlgren: Annekteringen av Krim och upproret i östra Ukraina 2014
Jan Hägglöf: Hur uppstod kriget mellan Ukraina och Ryssland?

Zbigniew Marcin Kowalewski: Erövringen av Ukraina och den ryska imperialismens historia

Svensk debatt om kriget:

Martin Fahlgren: Med historien som fiende – ordföranden i Sveriges Fredsråd och Häpnadsväckande förlustsiffror (1923)

Jan Czajkowski: Varför är Putin rädd för NATO? och De 105 fick visst vad de önskade?

J Czajkowski & H Ödman: Kritik av debattinlägg om Krig och fred

J Czajkowski & M Fahlgren: Fredsforskaren Ola Tunander om kriget i Ukraina